

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חנוכה (חלק ז')

יוצא-לאור למחזור הראשון מלימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת וישב, כ"כו כסלו, ה'תשפ"א (ג)



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

לזכות
החתן התמים הרב יעקב דוד והכלה מרת חי' מושקא שיחיו
שם־טוב
לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת
טו"ב כסלו, ה'תשפ"א



ולזכות אברהם גרשון הכהן בן חי' מושקא שי'



על ידי ולזכות הוריהם
הרה"ת יוסף יצחק וזוגתו מרת חנה שיחיו שם־טוב
הר"ר זאב וואלף וזוגתו מרת ליבא יוספה שיחיו רודאלף



LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2020

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חנוכה

סעודות שעושים בימי חנוכה ... הם סעודות מצוה⁶.

ולכאורה תמוה: הרי בגמרא אמרו „קבעום ... בהלל והודאה“, וברמב"ם כותב שהם (גם) „ימי שמחה“?

ב. עוד שינוי ברמב"ם ממש"כ בגמרא:

במס' שבת שם: „מאי חנוכה ... ולא מצאו אלא פך אחד של שמן ... נעשה בו נס והדליקו ממנו ח' ימים, לשנה אחרת קבעום כו"י. והיינו, שימי חנוכה קבעום על הנס דפך השמן ולא על הנס דנצחון המלחמה;

ואילו הרמב"ם⁸, מבאר כטיבה וטעם⁹ להתקינו חכמים ... שיהיו שמונת ימים האלו ... ימי שמחה והלל" – את ישועת ישראל והצלתם מידי היונים, וחזרת המלכות לישראל, (ואח"כ –) הנס דפך השמן.

א. איתא במס' שבת: מאי חנוכה שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' חתום בחותמו של כהן גדול ולא הי' בו להדליק אלא יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

וכתב הטור² [בשם הר"מ מרוטנ-בורק ז"ל] „שריבוי הסעודות שמרכים בהם הן סעודות הרשות, שלא קבעום אלא להלל ולהודות ולא³ למשתה ושמחה“. אבל הרמב"ם⁴ כתב וז"ל: „התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסלו ימי שמחה והלל“. וכתב המהרש"ל⁵, שלדעת הרמב"ם – „אותן

(1) כא, ב.

(2) או"ח סתר"ע (ע"פ דפוס פראג וכו'. וכן הועתק גם בב"י). וכן פסק המחבר שם ס"ב.
(3) וכ"ה גם במרדכי פסחים סתר"ה – הובא בב"י שם. וראה לקמן ס"ה מה שהובא ממרדכי הארוך.

(4) הל' חנוכה פ"ג ה"ג.

(5) יש"ש לב"ק פ"ז סל"ז. וראה גם ב"ח או"ח שם, שמדברי הרמב"ם מוכח קצת „דבחנוכה יש לנהוג שמחה ומשתה“.

ולכאורה צ"ל, שהלשון „יש לנהוג“ קאי א„ומשתה“, אבל בנוגע ל„שמחה“ הוא חיוב גמור (לדעת הרמב"ם). ולהעיר אשר ברמ"א או"ח שם כ' „שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות“. ומצינו למהר"א מפראג, ובד"מ שם ממהר"א מפראג, „קבעו משתה ושמחה“.

(6) להעיר אשר בפורים דכתיב בהו „ימי משתה ושמחה“ צ"ל לדעת הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) סעודת בשר (דאין שמחה אלא בבשר. מ"מ שם). וראה נימוקי או"ח סתר"ה סק"ב. וצ"ע מ"ש היש"ש שם „אותן סעודות שעושין כו"י, ולא כתב שצריך לעשות סעודה (אף שקאי שם לשיטת הרמב"ם).

(7) הטעם למ"ש הרמב"ם רק „ימי שמחה (והלל" – ואינו מזכיר „הודאה“ – ראה לקמן הערה 19.

(8) הל' חנוכה שם הלכה א' וב'.

(9) וכלשונו בה"ג: ומפני זה התקינו כו'. ופשוט, שאין לומר שכוונת הרמב"ם ב„ומפני זה“ היא רק להנס דפך השמן – כי לפי"ז, כל סיפור המאורע שבה"א מיותר.

שאמרו „מאי חנוכה ... פך אחד של שמן כו״, הוא בנוגע להפרט דהלל והודאה” – דזה מה ש„קבעום ועשאום יו״ט בהלל והודאה”, הוא מצד הנס שהי' בשמן.

וזהו שלאחרי שהרמב״ם מבאר בארוכה את המאורעות דחנוכה, הוא מסיים: „ומפני זה התקינו חכמים ... ימי שמחה והלל”, היינו, שמפני שני סוגי המאורעות והניסים האמורים לעיל התקינו ב' ענינים, – „ימי שמחה” ו„ימי הלל”:

„ימי שמחה” – מפני „שהושיעם מידם והצילם ... וחזרה מלכות לישׁ-ראל”¹⁴; ו„ימי הלל” – באו בעיקר¹⁵ מפני הנס שהי' בפך השמן, ש„הדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים”.

ועפ״ז יומתק גם מה שב' מאורעות אלו חלקם הרמב״ם לשתי הלכות [שגם חלוקת ההלכות שברמב״ם היא בדיוק] – להורות, שב' מאורעות אלו באות שתי הלכות: ממאורע הראשון –

(14) ומה שהתקינו שמונה ימי שמחה – יש לומר: מכיון שהתקינו הלל גם על נצחון המלחמה (כנאמר ב„ועל הנסים”) וצ״ל שמונה ימי הלל (משום הנס דפך השמן. וראה הערה הבאה), התקינו ששמונה ימים אלו – מכיון „שתחלתן (הוא) כ״ה בכסלו”, יום שגברו ישראל על אויביהם ואבדום” – יהיו גם ימי שמחה.

ועפ״ז יומתק לשון הרמב״ם „שתחלתן כ״ה בכסלו” – דלכאורה הול״ל „מכ״ה בכסלו ואילך” וכיו״ב – כי „שתחלתן (דכל ימים אלו) כ״ה בכסלו” הוא טעם על „שהיו שמונת ימים האלו ... ימי שמחה”.

(15) אף שגם מפני נס המלחמה „קבעו ח' ימי חנוכה אלו להודות ולהלל”.

ג. ויובן זה בהקדים הקושיא הידועה¹⁰: הרי „עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים ביד חלשים כו״, ולמה אמרו בגמרא שימי החנוכה הוקבעו [לא מפני הנס דנצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היונים, כי אם] מצד הנס דפך אחד של שמן כו״. דלכאורה „איך¹⁰ עשו מן הטפל עיקר כו״?

ומצד חומר קושיא זו ס״ל לה-רמב״ם, שכוונת הגמרא ב„מאי חנוכה” היא לא „על איזה נס קבעוה”¹¹, כי אם: לתת טעם על מה שקבעוה, בהלל והודאה”. והיינו, שגם לולי הנס דפך השמן היו קובעים את יום נצחון המלחמה ליו״ט¹² (יום שמחה¹³); ומה

10 אדמו״ר האמצעי בשערי אורה כב, א. וראה גם סהמ״צ להצ״צ ריש מצות נ״ח (עא, א). וראה גם פ״ח או״ח שם: „שאינ סברא ... (ש)עיקר יום הנצחון שנחו מאויביהם ... שלא יקבעוהו לדורות”.

11 כפרש״י שבת שם.

12 להעיר גם מלקו״ת צו (טז, א) שמקשה מדוע חנוכה ופורים הן ביום המנוחה ולא ביום שנעשה הנס* – שמה מוכח, שהקביעות דחנוכה הוא משום הנס דנצחון המלחמה.

13 או אפשר לומר (וראה פ״ח שם), שכוונת הגמרא ב„מאי חנוכה” [אף שגם מצד הנס דנצחון המלחמה (גם לולא הנס דפך השמן) תקנו יו״ט] היא: מפני מה תקנו ח' ימי חנוכה, ועל זה מתרץ „שכשנכנסו יונים להיכל כו״ והדליקו ממנו שמונה ימים”.

* מזה מוכח שס״ל לאדה״ז שנצחון המלחמה הי' בכ״ד בכסלו (וכמפורש בש״א וספהמ״צ שבהערה 10 וכשיטת המאירי שבת שם) ודלא כשיטת הרמב״ם הל' חנוכה (פ״ג ה״ב) שבכ״ה בכסלו הי' (ואנפ״כ הוקבע להתחיל נ״ח אור לכ״ה – ראה פ״ח, ברכ״י (לשׁו״ע הל' חנוכה), אור גדול ליומא פ״ג, מ״ד. בנין שלמה על הרמב״ם שם).

הדין ד"ימי שמחה", וממאורע השני – הדין ד"ימי הלל" (והדין ד"מדליקין בהן הנרות כו").

והנה פשיטא שהרמב"ם לא יחדש מנצחו טעם לקביעות ימי חנוכה. ויסודו – מ"ועל הנסים" וממדדו"ל. ואולי הי' לפניו גם מדרש חנוכה – שאז מובן בפשטות מה שכותב כאן כמה פרטים: גזרו גזירות וכו' וכו'.

ד. הטעם לחלוקה זו – שמפני ישועת ישראל והצלתם וכו' התקינו "ימי שמחה"; ואילו מצד הנס דפך השמן באה התקנה ד"ימי הלל":

שמחה ענינה בדברים השייכים להגוף [שאינן שמחה אלא בבשר ואינן שמחה אלא ביי"א]¹⁶; משא"כ ענין ההלל הוא שייך לעבודה שבלב, להנשמה. ולכן:

ישועת ישראל והצלתם מידי היונים, ש"פשטו ידם בממונם כו' ולחצום לחץ גדול", ועד"ז מה "שחזרה מלכות לישראל" – ישועה והצלה הנוגעות (גם) לגוף, משו"ז גם התקנה היא בענין הנוגע לגוף: "ימי שמחה",

משא"כ הנס דפך השמן ש"הדליקו ממנו נרות המערכה"¹⁷ כו" – מכיון שהיא ישועה רחנית, התקינו¹⁸ בגללה

16) פסחים קט, א.

17) הוספת הרמב"ם בזה "המערכה" – ראה צפע"נ (להגאון הרגובי) על הרמב"ם. ועפ"ז היא – רוחנית ביותר.

18) ראה עד"ז בלבוש לאו"ח שם. אלא שבלבוש שם, שגם ישועת ישראל מידי היונים – מכיון ש"לא בקשו מהם אלא ... להעבירם על דתם ... לכן לא קבעים אלא להלל ולהודות ולא למשתה ושמחה"; משא"כ לדעת הרמב"ם –

"ימי הלל"¹⁹.

ה. והנה פירוש הנ"ל ב"מאי חנוכה ... פך אחד של שמן כו" – שהנס דפך השמן אינו טעם לכל הענין דחנוכה כ"א להפרט דהלל והודאה – מוכרח הוא גם למרדכי (הארוך)²⁰ וז"ל:

ובמגלת²¹ תענית אמרו שקבעום יו"ט משום חנוכת המזבח וכ"כ א"ז וכ"מ במדרש רבתי פרשת בהעלותך, והכא²² אומר שקבעום יו"ט משום הנס

מכיון ש"פשטו ידם בממונם וכו' ולחצום לחץ גדול", לכן, כש"הושיעם מידם והצילם", התקינו ימי שמחה.

ויש לומר (וראה גם לקו"ש ח"ה ריש ע' 452), שגם להרמב"ם – מה שפשטו ידם כו' היתה כתוצאה מזה ש"גזרו גזירות ... ובטלו דתם כו" (שכתב לפנ"ז). ועפ"ז יומתק, שפלוגתת הטור (לפי ביאור הלבוש) והרמב"ם היא לא פלוגתא במציאות (אם לחצום בגשמיות), כ"א בסברא: אם קובעים שמחה על הצלה מלחץ גופני הבא כתוצאה מגזירה על הדת.

19) ע"פ מ"ש בפנים יש לבאר גם מה שהרמב"ם מזכיר רק "הלל" ואינו מזכיר "הודאה". דהנה בפירוש "בהלל ובהודאה" כתב הטור (או"ח סתר"ע) "לומר בהן הלל, ולהודות לומר בו על הניסים בהודאה" – ומכיון שההודאה ד"ועל הניסים" היא (בעיקר) על הנס דנצחון המלחמה (מסרת גבורים וכו'), אין לומר (לדעת הרמב"ם) שכוונת הגמרא ב"הודאה" (שתקנו משום הנס 97 השמן) היא "לומר בו על הניסים". ולכן ס"ל להרמב"ם ש"הלל והודאה" ששש"ס הם ב' פרטים בהלל (וכנאמר בהלל: הללו, הודו). ובמגלת תענית כאן: ומה ראו לגמור בהם את הלל כו' כענין שנאמר ויענו בהלל ובהודות לה' כו'. (והלשון "הלל" שברמב"ם כולל גם הפרט ד"הודאה").

20) הובא בד"מ או"ח שם.

21) פ"ט.

22) בש"ס שבת כא, ב.

חם עליהם אלקי אבותינו והושיעם
כו", כנ"ל.

ומכיון שמ"שלשת עמודי ההוראה
... הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ושנים
מהם (הרי"ף והרא"ש) מסכימים לדעת
אחת" ולא הביאו אלא מאי דאיתא
בגמרא – פסק הבי"ה הלכה כמותם, ע"פ
מש"כ בהקדמתו להב"י.

(משיחות מוצאי זאת חנוכה

וש"פ ויגש, תשל"ד)

(דנרות)²³. וי"ל דמשו"ז קבעו משתה
ושמחה, אבל להודות ולהלל קבעו
משום נס.

אלא שלהמרדכי – מה שקבעו
משתה ושמחה הוא משום חנוכת
המזבח; משא"כ להרמב"ם – מה שה-
תקינו "ימי שמחה" הוא²⁴ מפני "שרי-

(23) להעיר, שגם במגלת תענית נזכר הנס
דפך השמן. ואולי הי' להמרדכי גירסא אחרת
במג"ת.

(24) אף שהרמב"ם והמרדכי אזלי באותה
השיטה דחנוכה הם ימי שמחה.

